РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ЧЕТИРИДЕСЕТ И ВТОРО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Проект

З А К О Н
за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс

(Обн. ДВ. бр.86 от 28 Октомври 2005г., изм. ДВ. бр.*46* от 12 Юни 2007г., изм. ДВ. бр.*109* от 20 Декември 2007г., изм. ДВ. бр.*69* от 5 Август 2008г., изм. ДВ. бр.*109* от 23 Декември 2008г., изм. ДВ. бр.*12* от 13 Февруари 2009г., изм. ДВ. бр.*27* от 10 Април 2009г., изм. ДВ. бр.*32* от 28 Април 2009г., изм. ДВ. бр.*33* от 30 Април 2009г., изм. ДВ. бр.*15* от 23 Февруари 2010г., изм. ДВ. бр.*32* от 27 Април 2010г., изм. ДВ. бр.*101* от 28 Декември 2010г., изм. ДВ. бр.*13* от 11 Февруари 2011г., изм. ДВ. бр.*33* от 26 Април 2011г., изм. ДВ. бр.*60* от 5 Август 2011г., изм. ДВ. бр.*61* от 9 Август 2011г., изм. ДВ. бр.*93* от 25 Ноември 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.*19* от 6 Март 2012г., изм. ДВ. бр.*20* от 9 Март 2012г., изм. и доп. ДВ. бр.*25* от 27 Март 2012г., доп. ДВ. бр.*60* от 7 Август 2012г., доп. ДВ. бр.*17* от 21 Февруари 2013г., доп. ДВ. бр.52 от 14 Юни 2013 г.)

§ 1. В Чл. 63, ал. 4 изразът “една година” се заменя с израза ”осем месеца”, а изразът “две години” се заменя с израза “една година и шест месеца”.

§ 2. Чл. 197 се изменя по следния начин:

„ чл. 197. Прокурорът дава указанията си до разследващия орган само в писмена форма. Тези указания не подлежат на възражение.”

§ 3. В чл. 234, ал. 8 изразът “две години” се заменя с израза “една година и шест месеца”, а изразът “една година” се заменя с израза ”осем месеца”.

§ 4. В чл. 243, ал. 9 се добавя изречение второ със следното съдържание:

“Отмяната може да се извърши в едногодишен срок от издаването на постановлението за прекратяване на наказателното производство.”

§ 5. В чл. 253, т. 3 и т. 4 се изменят по следния начин:

„т. 3 частният тъжител, частният обвинител и техният повереник;”

„т. 4 гражданският ищец, гражданският ответник и техният повереник.”

§ 6. В чл. 356 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 3 със следното съдържание:

„(3) Когато са налице предпоставките по ал. 1 и прокурорът въпреки това образува досъдебно производство по общия ред, той е длъжен да се мотивира за това.”

2. Досегашните алинеи 3, 4 и 5 стават съответно алинеи 4, 5, и 6.

§ 7. Чл. 360 се отменя.

§ 8. В чл. 362 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 3 със следното съдържание:

„(3) Когато са налице предпоставките по ал. 1 и прокурорът въпреки това образува досъдебно производство по общия ред, той е длъжен да се мотивира за това.”

2. Досегашните алинеи 3, 4 и 5 стават съответно алинеи 4, 5, и 6.

§ 9 . Чл. 366 се отменя.

§ 10. В Част пета „Особени правила” се създава Глава двадесет и шеста, със заглавие „Разглеждане на делото в съда по искане на обвиняемия”, със следното съдържание:

„Глава двадесет и шеста

РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛОТО В СЪДА ПО ИСКАНЕ НА ОБВИНЯЕМИЯ

Искане на обвиняемия до съда

Чл. 368. (1) Ако в досъдебното производство от привличането на определено лице като обвиняем за тежко престъпление са изтекли повече от две години и повече от една година в останалите случаи, обвиняемият може да поиска делото да бъде разгледано от съда. В тези срокове не се включва времето, през което делото е било в съда.

(2) В случаите на ал. 1 обвиняемият подава молба до съответния първоинстанционен съд, който незабавно изисква делото.

Разглеждане на делото

Чл. 369. (1) Съдът се произнася по молбата еднолично в седемдневен срок и когато установи основанията по чл. 368, ал. 1, връща делото на прокурора, като му дава възможност в двумесечен срок да го внесе за разглеждане в съда с обвинителен акт, с предложение за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност с налагане на административно наказание или със споразумение за решаване на делото, или да прекрати наказателното производство, като уведоми за това съда.

(2) Ако до изтичане на двумесечния срок прокурорът не осъществи правомощията си по ал. 1, съдът изисква делото и прекратява наказателното производство срещу обвиняемия еднолично в закрито заседание с определение. След постановяване на определението наказателното производство продължава по отношение на съучастниците, както и по отношение на другите престъпления, за които лицето е привлечено като обвиняем.

(3) Когато прокурорът осъществи правомощията си по ал. 1, но на досъдебното производство са допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, съдът еднолично в закрито заседание прекратява съдебното производство и връща делото на прокурора за отстраняване на нарушенията и внасяне на делото в съда в едномесечен срок.

(4) Ако в срока по ал. 3 прокурорът не внесе делото за разглеждане в съда или съществените нарушения на процесуалните правила не са

отстранени, или са допуснати нови, съдът еднолично в закрито заседание прекратява наказателното производство срещу обвиняемия с определение.

(5) Актовете на съда по ал. 2 и 4 са окончателни.”

ВНОСИТЕЛИ:

Законът е приет от 42-ро Народно събрание на ..... 2013 г. и е подпечатан с официалния печат на Народното събрание.

Мотиви
към Проекта на Закон за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс

С настоящия Законопроект за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс предлагаме възстановяването на института на разглеждане на делото в съда по искане на обвиняемия. На 10 май 2011 г. Европейският съд по правата на човека постанови своето пилотно решение, по делото Димитров и Хамънов срещу България. Със същото на българските власти бе даден срок за предприемане на комплекс от мерки, които да осигурят приложението и защитата на правото на разглеждане и приключване на делата в разумен срок (чл.6 от ЕКПЧОС).

Последваха промени в Закона за съдебната власт, с които се създаде механизъм за обезщетяване на гражданите в случаите на нарушаване на правото им на разглеждане и решаване на делата в разумен срок. Обезщетението обаче е само една последваща компенсация, която по никакъв начин не може и не гарантира разглеждането на делата в разумен срок и правото на защита в наказателното производство. Необходимо е създаването на нормативна рамка, която не просто да компенсира нарушаването на правата на страните в наказателното производство, а ефективно да ги гарантира. Това приема и съдът в Страсбург в Решение от 12.04.2007 г. по делото Ганчев срещу България: „Средство, предназначено да ускори производството с цел да го предпази от прекомерна продължителност във времето, е най-ефективното решение. Подобно средство има неоспоримо предимство пред средство, което позволява единствено компенсация, тъй като то освен това предотвратява и последващи нарушения по отношение на същото производство, а не

само поправя нарушението a posteriori, каквото е средството с обезщетителен характер.”

В действащия Наказателно-процесуален кодекс липсват нормативни критерии за осигуряване на разумен срок за извършване на разследване. Общият срок, в който трябва да протече първият стадий на досъдебната фаза на наказателния процес е два месеца. На практика, обаче общият срок, когато делото представлява фактическа и правна сложност може да бъде удължен с още четири месеца, а в изключителни случай няма заложена горна граница за срока на провеждане на разследването, и той може да бъде удължаван многократно от административния ръководител на по-горестоящата прокуратура или от оправомощен от него прокурор. Още повече, че след приключване на разследването, прокурорът може - на някое от основанията по чл. 244 НПК, да спре наказателното производство и ако постановлението за спиране бъде отменено, сроковете за извършване на разследването започват да текат отново. Трябва да бъде отбелязан и фактът, че едно от основанията за спиране на наказателното производство е невъзможност единствен свидетел очевидец да бъде разпитан. По този начин разследването може да продължи необосновано дълго време, без постигането на правосъдие да налага това и без лицето, привлечено като обвиняем, да има възможност за защита срещу действията на разследващите органи, тъй като постановленията за удължаване на срока за извършване на разследването не подлежат на съдебен контрол.

Единствената възможност, която остава на обвиняемия е изтичането на давността за наказателното преследване. Следва да се отчете, че тази давност се прекъсва с всяко действие на разследващите органи по извършване на разследването, след което започва да тече нова давност, т.е. единствената възможност е настъпването на абсолютната давност. С измененията в Наказателния

кодекс от 2009 г. се наблюдава тенденция на завишаване на размера на наказанията, като за повечето престъпления, предвидените в закона наказания са повече от три години лишаване от свобода. Ergo, абсолютната давност за наказателно преследване за повечето от престъпленията в Наказателния кодекс е 15 години.

Ето защо, с оглед осигуряване на разумен срок на наказателното производство по смисъла на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, следва институтът на разглеждане на делото в съда по искане на обвиняемия да бъде възстановен. Така ще се създаде възможност за обвиняемия да поиска от съответния първоинстанционен съд делото му да бъде разгледано от съда, ако от повдигането на обвинението за тежко престъпление са изминали повече от две години, а в останалите случаи – повече от една. Това ще гарантира и принципа на централното място на съдебното производство в наказателния процес, тъй като с възможността съдът да постанови на прокурора да извърши в двумесечен срок действия след завършване на разследването се установява своеобразен съдебен контрол върху действията на прокурора. По този начин правото на разглеждане на делото в разумен срок ще бъде ефективно обезпечено от законодателя, като ще стимулира събирането и проверката на доказателствата от разследващите органи в рамките на предвидения общ срок в НПК.

С предлаганите промени в чл. 63, ал. 4 и чл. 234, ал. 8 се цели намаляване на срока, в който може да се налага мярка за неотклонение „задържане под стража” и другите мерки за процесуална принуда през досъдебното производство. Необосновано дългите срокове на задържане под стража се превръщат в предварително налагане/изтърпяване на наказание „лишаване от свобода” на лице, за което няма влязла в сила осъдителна присъда и няма внесен обвинителен акт. Целта на мерките за неотклонение е да се попречи на

обвиняемия да се укрие, да извърши престъпление или да осуети привеждането в изпълнение на влязла в сила присъда. И то - когато може да се направи обосновано предположение, че е извършил престъпление от общ характер. Целта на мерките за процесуална принуда е да дисциплинира участниците в процеса и самият наказателен процес да протича в разумни срокове. Ако в срок от една година и шест месеца, в случаите, когато лицето е привлечено като обвиняем за престъпление, за което се предвижда наказание не по-малко от 15 години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, съответно осем месеца за тежко умишлено престъпление, не се съберат достатъчно доказателства, които да обосноват внасянето на обвинителен акт, то необосновано ще е и задържането под стража на обвиняемия.

Намаляването на посочените срокове от една страна ще дисциплинира прокурора и разследващите органи в тяхната работа, а от друга ще гарантира правата на гражданите и ще предотврати евентуални осъждания на Република България пред Европейския съд по правата на човека.

В тази връзка е и изменението и на чл. 197 от НПК. Целта е да се подобри комуникацията между прокурора и разследващите органи и да се повиши качеството на провежданите досъдебни производства. От друга страна по този начин ще се гарантират в по-голяма степен правата на гражданите, които са обект на процесуално-следствени действия.

Правомощието на горестоящата прокуратура за отмяна на необжалвани по съдебен ред постановления за прекратяване на наказателното производство (чл. 243, ал. 9 от НПК) следва да бъде обвързано с преклузивен срок с оглед защита на правата на гражданите.

Както и при спирането, и при прекратяването, след възобновяването започват да текат нови срокове за извършване на разследването. Така се създава сериозната опасност от нестабилност на

актовете и на практика неограничена във времето възможност за възобновяване на вече прекратени дела служебно, по инициатива на прокуратурата.

Както е посочено и в Доклада за прилагането на закона и за дейността на прокуратурата и на разследващите органи през 2011 г., при незабавното и бързото производство основен проблем продължава да бъде действащата процесуална уредба, допускаща прилагане на общите правила по отношение и на тези производства. Намалял е общият брой на незабавните и бързи производства, които за 2011 г. са 11 324, при 1 1487 за 2010 г., и 12 769 за 2009 г. Така не могат да се реализират целите на законодателя при въвеждането на тези диференцирани производства – процесуална икономия и бързина, при стриктно спазване на правата на гражданите.

В НПК трябва да се въведе задължение прокурорите да провеждат бързо или незабавно производство винаги, когато са налице предпоставките по чл. 356 ал. 1 и чл. 362 ал. 1. А в случаите, когато въпреки наличните предпоставки се провежда разследване по общия ред, това да става с мотивирано прокурорско постановление, в което се излагат мотиви за неприлагането на бързо или незабавно производство.

Нелогично е разрешението в чл. 360. (за бързото производство) и чл. 366. (за незабавното производство), по силата на което се въвеждат по-кратки срокове за обжалване на първоинстанционния акт пред въззивната инстанция. Това нарушава правата на подсъдимия, без да води до реално ускоряване или деформализиране на процеса. Тези разпоредби следва да бъдат отменени.

Притежаването на процесуалното качество “страна” в съдебната фаза на процеса дава най-пълни гаранции за упражняването на всички предвидени в НПК права. Без правна и житейска логика, в чл. 253 от НПК, подсъдимият и неговият защитник притежават самостоятелно и

поотделно качеството “страна”, а повереникът на частния тъжител и на частния обвинител, и на гражданския ищец и на гражданския ответник не притежава това процесуално качество. И въпреки, че в чл. 253 не е посочен като страна, в съдебната фаза в чл. 318, ал. 6 повереникът притежава същото процесуално право на въззивна жалба, както и защитникът. Предлаганата тук законодателна промяна в значителна степен ще гарантира правата на пострадалия в съдебната фаза на процеса.

ВНОСИТЕЛИ: